

Olsztyn, 31 stycznia 2020 r.

dr hab. Joanna Ostouch-Kamińska, prof. UWM
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

**Ocena dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego i organizacyjnego
Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik
w związku z postępowaniem o nadanie stopnia naukowego
doktora habilitowanego
na podstawie osiągnięcia naukowego w postaci monografii zatytułowanej
„Dialogi międzygeneracyjne. Komunikacja młodzieży z rodzicami”
(Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Poznań 2019, ss. 377)**

Recenzję przygotowałam zgodnie z zapisami art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, w którym mowa m.in. o osiągnięciach naukowych habilitanta stanowiących znaczny jego wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej oraz istotnej aktywności naukowej. Zanim we wnioskach końcowych odniosę się do akcentowanych wyżej elementów, przeanalizuję także kryteria wskazane w rozporządzeniu MNiSW z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

1. Informacje ogólne

Pani doktor Ewa Karmolińska-Jagodzik jest psychologiem i pedagogiem: uzyskała tytuł magistra psychologii w 2002 roku na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na podstawie pracy magisterskiej pt. „Komunikacja w rodzinie z problemem alkoholowym”, przygotowanej pod kierunkiem dra hab. Stefana Frydrychowicza. W tej samej Uczelni, na Wydziale Studiów Edukacyjnych w 2007 roku uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki na podstawie dysertacji doktorskiej pt. „Młodzież ze środowisk zagrożonych marginalizacją wobec własnej przyszłości”. Promotorem rozprawy był prof. zw. dr hab. Aleksander Zandeki, zaś recenzentami – prof. zw. dr hab. Ewa Solarczyk-Ambrozik z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz prof. zw. dr hab. Andrzej Radziejewicz-Winnicki z Uniwersytetu Śląskiego.

Habilitantka od początku swej kariery akademickiej związana jest ze środowiskiem dwóch uczelni: Wyższej Szkoły Humanistycznej im. Króla Stanisława Leszczyńskiego w

Lesznie, gdzie pracuje na stanowisku wykładowcy od 2002 roku oraz Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydziału Studiów Edukacyjnych. Tam najpierw przygotowywała rozprawę doktorską, a więc już poznawała środowisko naukowe, a później – w 2009 roku została zatrudniona na stanowisku adiunkta w Zakładzie Pedagogicznych Problemów Młodzieży, gdzie pracuje do dziś.

Warto zaznaczyć, że Habilitantka w swojej pracy łączy doświadczenie akademickie z praktyką psychologa, psychoterapeuty. W tym właśnie zawodzie Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik rozwija się równolegle do uniwersyteckiej kariery naukowo-badawczej; ukończyła wiele szkoleń i warsztatów z zakresu diagnozy oraz terapii, m.in.: pracy z ciałem metodą TRI: (Trauma Releasing Exercises) (2011,2012), „Szkoła dla rodziców i wychowawców” (2014), Podstawowy Kurs Terapii Systemowej (2016), Zaawansowany Kurs Terapii Systemowej (2019). Przez 10 lat pracowała jako psycholog w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Lesznie, m.in. diagnozując trudności szkolne i wychowawcze dzieci i młodzieży oraz prowadząc grupy wsparcia dla młodzieży, nauczycieli i rodziców. W ramach awansu zawodowego uzyskała również stopień nauczyciela kontraktowego (2004) i nauczyciela mianowanego (2009). To niewątpliwie cenne doświadczenia w biografii Habilitantki, które w moim przekonaniu umożliwiają Jej z jednej strony poszukiwanie problemów badawczych w praktyce codzienności, co widać w Jej późniejszych pracach, a także angażowanie się w zmianę otaczającej rzeczywistości edukacyjnej poprzez transferowanie wiedzy akademickiej do praktyki terapeutycznej. W profilu zawodowym Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik wyraźnie rysują się zatem dwie nakładające się płaszczyzny podwójnych doświadczeń: badaczki akademickiej i praktyka psychologa/terapeuty oraz dwóch dyscyplin: pedagogiki i psychologii, widoczne w całym dorobku – w aktywności naukowej, dydaktycznej oraz organizacyjnej i popularyzującej naukę. Wątek ten szerzej rozwinę w dalszej części recenzji.

2. Opinia odnośnie do kryteriów oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych Habilitanta (na podstawie § 3 ust. 2 oraz § 4 ust. 1-8 rozporządzenia)

- a) Autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopiśmie znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH):

Po uzyskaniu stopnia doktora Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik opublikowała 5 autorskich publikacji w czasopiśmie „Studia Edukacyjne”, indeksowanym w bazie ERIH (ministerialna lista C), wydawanym przez Jej macierzystą jednostkę.

- b) Autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH):

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora Habilitantka opublikowała 2 monografie autorskie. Jedna z nich odnosi się do tekstu rozprawy doktorskiej (*Młodzież ze środowisk zagrożonych marginalizacją wobec własnej przyszłości*, Leszno 2009), stanowiła już więc przedmiot osobnej recenzji w przewodzie doktorskim, co uzasadnia wyłączenie jej z niniejszej oceny. Zatem do monografii w pełni „podoktorskich” można, w moim przekonaniu, zaliczyć 1 książkę autorską, będącą głównym osiągnięciem naukowym w niniejszym postępowaniu. Habilitantka jest również Autorką i Współautorką 2 artykułów opublikowanych w czasopismach spoza ministerialnych list: „Pampaedia” (2008) i „Acta Technologica Dubnicae” (2014), oraz 1 recenzji w czasopiśmie z listy B („Kultura, Społeczeństwo, Edukacja”, 2012). Publikacja wykazana przez Habilitantkę jako „publikacja naukowa w czasopismach” (Załącznik nr 3, s. 3) pod pozycją B5 jest artykułem opublikowanym w 69-stronicowym opracowaniu zbiorowym wydanym przez Kuratorium Oświaty w Poznaniu, a więc nie może być zaliczona jako spełniająca kryterium „publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazie (JCR) lub na liście (ERIH).

- c) Autorstwo lub współautorstwo opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych:

Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik jest Współredaktorką 2 monografii zbiorowych oraz Redaktorką 1 takiego opracowania, a także Autorką 9 i Współautorką 5 rozdziałów w monografiach zbiorowych. Wśród dokumentacji prac badawczych i ekspertyz Habilitantka wymienia autorstwo pięciu z nich, ale należy zaznaczyć, że jedną taką pracę wskazała już Ona wśród artykułów opublikowanych w czasopismach spoza baz JCR i ERIH (podpunkt b w niniejszej recenzji), zatem w moim przekonaniu w tym kryterium można zaliczyć 4 takie ekspertyzy. W trzech przypadkach mają one jednak formę deklarowanych wystąpień na konferencjach, więc są niedostępne zarówno recenzentce jak i szerzej czytelnikom, a w jednym – prezentacji w panelu ekspertów dostępnej on-line.

- d) Sumaryczny impact factor publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania:

Brak informacji w tym zakresie.

- e) Liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS), a także Indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS):

Brak informacji w tym zakresie.

- D) Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach:

Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik deklaruje uczestnictwo w dziesięciu projektach albo jako kierownik projektu, albo członek zespołów je realizujących, albo jako ekspert. Dokładniejsza analiza opisów tych projektów, w tym źródeł ich finansowania pozwala na stwierdzenie, iż część z nich (G1, G6, G8, G9, Załącznik nr 3, s. 11-14) to badania finansowane ze środków uczelni lub tzw. środków statutowych, którymi dysponują uczelnie z dotacji MNiSW, wspierając rozwój swoich pracowników, natomiast jeden (G4) dotyczył przygotowania prezentacji w panelu eksperckim i został już wykazany przez Habilitantkę w kryterium dotyczącym autorstwa ekspertyz, a przeze mnie zarejestrowany w punkcie c). Zatem odnotowując aktywność Habilitantki we wszystkich dziesięciu przedsięwzięciach badawczych, zwracam szczególną uwagę na 5 z przedstawionych projektów:

1. „Uczenie się przez całe życie” (2012-2014). Nazwa organu przyznającego fundusze na realizację projektu: Wyższa Szkoła Humanistyczna w Lesznie (współpraca Habilitantki w projekcie pt. „Jakość i kultura szkoły. Perspektywa międzynarodowa”. Założenia projektu opracowane we współpracy Uniwersytetem Zielonogórskim (prof. UZ dr hab. Inetta Nowosad) oraz z Wydziałem Pedagogiki Uniwersytetu im. Mateja Beli (prof. PhDr. Sona Karikova); charakter udziału: wykonawca.
2. „Kompetencje wychowawcze i społeczno- kulturowe współczesnych nauczycieli – kurs i portal edukacyjny” (2013-2015). Nazwa organu przyznającego fundusze na realizację projektu: projekt (FSS/2013/IIC/W/0004 – Fundusze Norweskie) realizowany w partnerstwie przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Polską Szkołę w Reykjavíku (kierownik projektu: prof. UAM dr hab. Jacek Pyżalski); charakter udziału: wykonawca i ekspert.
3. „Influence of English on another studied language” (2016-2017). Nazwa organu przyznającego fundusze na realizację projektu: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (projekt nr 2121 pod kierownictwem dr Věry Tauchmanové; charakter udziału: wykonawca i ekspert.
4. „Using Music in Teaching” (2016-2017). Nazwa organu przyznającego fundusze na realizację projektu: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (projekt nr 2123 pod kierownictwem dr Petre Besadova); charakter udziału: członek zespołu badawczego.
5. „Wspieranie badań naukowych w obszarze czynników ryzyka i czynników chroniących przed problemami wynikającymi z picia alkoholu” (2019-2020). **Nazwa organu**

przyznającego fundusze na realizację projektu: brak danych w tym zakresie. Podano informację, że jest to grant realizowany przez PARPA nr 40/3.4.3/19/DEA; **charakter udziału:** wykonawca.

- g) Międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową albo artystyczną:

Habilitantka deklaruje otrzymanie czterech takich nagród. Ponieważ są to jednak nagrody przyznane przez rektorów uczelni, w których pracuje Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik lub samorządu studenckiego i nie mają ani zasięgu międzynarodowego, ani krajowego, więc nie spełniają one w moim przekonaniu niniejszego kryterium i zostaną poddane przeze mnie ocenie w dalszej części recenzji.

- h) Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych:

Z zapisów w wykazie dorobku habilitacyjnego i po usunięciu przeze mnie z niego podwójnie wykazanych przez habilitantkę wystąpień wynika, iż Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik po uzyskaniu przez Nią stopnia doktora aktywnie uczestniczyła w **8** międzynarodowych oraz **20** ogólnopolskich konferencjach naukowych. Na nich Habilitantka prezentowała zazwyczaj referaty o tematyce związanej m.in. z obrazami współczesnej młodzieży, rozwojem młodzieży i jego utrudnieniami, relacjami międzygeneracyjnymi, procesami komunikacji młodzieży z nauczycielami, rodzicami czy rówieśnikami, a udział w nich często owocował publikacjami artykułów w czasopiśmie i pracach zbiorowych, co wnioskuje po zbieżności tytułów wystąpień i publikacji.

Podsumowując analizę dorobku Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik w odniesieniu do powyższych kryteriów oceny osiągnięć naukowo-badawczych po uzyskaniu stopnia doktora stwierdzam, iż aktywność publikacyjna Habilitantki przez te 13 lat jest dość niska: **2** monografie (w tym jedna oparta na tekście rozprawy doktorskiej), **7** artykułów w czasopiśmie, **1** recenzja, współredakcja i redakcja **3** monografii zbiorowych, **14** autorskich i współautorskich rozdziałów w monografiach zbiorowych. Nie można nie zauważyć, że Habilitantka wszystkie artykuły w czasopiśmie z ministerialnej listy C (baza ERIH) oraz recenzję w czasopiśmie z listy B opublikowała w macierzystej jednostce. W żaden sposób nie umniejsza to ich wartości, ale rodzi pytanie o motywy poddawania procesowi wieloetapowej recenzji swoich tekstów jedynie w jednym i to rodzimym zespole redakcyjnym, choć, co należy zaznaczyć, niewątpliwie zawsze w szerokim gronie recenzentów. Okazuje się również, że artykuły opublikowane w monografiach zbiorowych zostały wydane albo w mało znanych w świecie nauki wydawnictwach (np. wydawnictwo internetowe e-bookowo.pl, które nie jest

wydawnictwem naukowym), albo w macierzystych jednostkach Habilitantki (choć, co znowu należy podkreślić, zawsze w efekcie procedury recenzowania). Tylko trzy artykuły zostały wydane w monografiach opublikowanych w innych wydawnictwach naukowych (Ignatianum oraz Humanitas). Trudno zatem jednoznacznie stwierdzić, na skutek dużego przywiązania Autorki do publikowania w środowiskach, w których jest znana z racji swojej pracy (redakcjom lub redaktorom), na ile dorobek Habilitantki jest rozpoznawany poza lokalnym gronem czytelników, w szerokim dyskursie ogólnopolskim i zagranicznym. Wskaźniki rozpoznawalności ocenianego dorobku są niskie. Dodatkowo bardzo słabą jego stroną jest jego umiędzynarodowienie – tylko dwa artykuły zostały opublikowane w języku obcym, co znacząco utrudnia dotarcie do międzynarodowego czytelnika. Żadna z publikacji Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik nie została opublikowana w czasopiśmie indeksowanym w bazie JCR, stąd żadne czasopismo nie posiada wskaźnika wpływu (H²). Liczba cytowań w bazach WoS i Scopus nie została podana, zaś według Publish or Perish wynosi 26; indeks Hirscha został określony według PoP i wynosi 2. Dorobek Habilitantki w okresie oceny liczy w sumie **169 punktów**.

Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik niewątpliwie potrafi współpracować z innymi nad wspólnymi projektami wydawniczymi i badawczymi, co uważam za niezwykle cenne. Jest także bardzo dobrze osadzona w lokalnym, znamienitym środowisku naukowym, o czym już wspominałam i podejmuje działania w projektach naukowo-badawczych i dydaktycznych. Habilitantka przyjmuje w nich głównie rolę wykonawczynie lub ekspertki oraz współautorki raportów i doniesień badawczych. Cztery z nich miały charakter międzynarodowy. Dość enigmatycznie Habilitantka opisuje cel niektórych projektów bądź zakres swojego zaangażowania, np. „członek grupy badawczej powołanej (...) do wykonywania określonych zadań przy współpracy z Centrum Badań Migracyjnych oraz Centrum Aktywności Twórczej” (s. 14) lub przygotowanie „analizy dotyczącej zasobów młodzieży w projektowaniu działań projektowych w Polsce” (s. 10) i przedstawienie swojego zdania w debacie. Rodzi się tu pytanie o rozumienie Autorki pojęcia „ekspertyza” i „projekt badawczy”: w wykazie dorobku przedstawionego do oceny Habilitantka np. wskazuje projekt, w którym wykonała określone prace jako osobne osiągnięcia w dwóch różnych miejscach (s. 10, pozycja C22 i s. 12, pozycja G4), albo artykuł w czasopiśmie (*Contemporary Education...*, s. 3) i ponownie ten sam artykuł jako ekspertyzę (s. 9), przypisując dwukrotnie punktację, co sztucznie zwiększa objętość dorobku Habilitantki w tym zakresie. Takich zabiegów jest znacznie więcej, na co zwrócę uwagę w dalszej części recenzji.

Doceniam aktywność Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik w prezentowaniu wyników swoich badań podczas konferencji – międzynarodowych i ogólnopolskich, co odczytuję jako Jej zaangażowanie, otwartość i chęć podejmowania dyskusji z innymi wokół analizowanych przez Nią fenomenów społecznych. Po uzyskaniu stopnia doktora brała Ona czynny udział w 28 konferencjach. W dokumentacji znajduje się stosowne zestawienie nazw konferencji wraz z tytułami wygłoszonych przez Habilitantkę referatów. Po uzupełnieniu przez Habilitantkę informacji o organizatorach konferencji i niektórych ich tytułów należy zauważyć, iż tylko 7 konferencji z 28 było zorganizowanych przez inne niż macierzyste jednostki Habilitantki, co w moim przekonaniu znacząco utrudnia Jej poznawanie nowych środowisk badawczych i włączenie się w szerszy, ogólnopolski czy światowy dyskurs akademicki, toczący się w innych ośrodkach naukowych. Poza tym tylko część konferencji przedstawionych w wykazie jest rzeczywiście konferencjami naukowymi, pozostałe są szkoleniami, w których Habilitantka uczestniczy jako wykładowczyni/szkoleniowiec (konferencje dla nauczycieli) lub jako kursantka doskonaląca swój warsztat pracy pedagoga/psychologa/terapeutki (konferencje naukowo-szkoleniowe), część wystąpieniami podczas seminariów pracowników macierzystych jednostek Autorki, i część konferencjami adresowanymi do szerszego ogółu odbiorców, w których wystąpienia Habilitantki mają jednak charakter popularyzacji nauki. Jednocześnie kolejny raz Habilitantka wykazuje te same osiągnięcia w różnych miejscach, co iluzorycznie zwiększa objętość Jej dorobku w tym zakresie, np. wystąpienie pt. *Odnaleziony sens życia u osób z zespołem stresu pourazowego (PTSD)*, jest wykazane w punkcie I (Załącznik nr 3, s. 16) zarówno przy spisie wykładów plenarnych, jak i referatów wygłoszonych na konferencjach międzynarodowych. Podobnie jest w przypadku pozostałych trzech tytułów wystąpień zawartych w spisie wykładów plenarnych – wszystkie pojawiają się ponownie w innych miejscach (s. 16, 17, 18), przy czym przy jednym z nich (*Zaangażowanie i akceptacja w relacji międzygeneracyjnej – uważność na proces dorastania jako wyzwania dla rozwoju wszystkich członków rodziny* (s. 16) raz dowiadujemy się, że Habilitantka jest Autorką tego referatu, by na następnej stronie dowiedzieć się, że jego współautorką była dr Izabela Cytlak (s. 17). Z kolei wystąpienie Habilitantki pt. *Akceptacja negatywnych emocji drogą odnalezienia swojego optymistycznego „Ja”* na sympozjum psychologii pozytywnej z udziałem prof. M. Seligmmana raz jest przez Nią przedstawione jako „referat na konferencji międzynarodowej” (s. 16), a kolejny raz jako wystąpienie z plakatem w sesji posterowej (s. 19). Zwraca uwagę również fakt, iż tylko jedno wystąpienie zostało wygłoszone przez Autorkę poza granicami naszego kraju i w języku obcym (deklaruje Ona jeszcze udział w debacie w Brukseli, które określa jednak jako „praca badawcza i ekspertyzy” (s. 10), co uprawomocnia wnioski o braku

umiędzynarodowienia ocenianego dorobku również w tym zakresie. Biorąc to wszystko pod uwagę i odnosząc się do oczekiwań wobec kandydatów do stopnia doktora habilitowanego, **nisko oceniam** dorobek Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik w omawianych zakresach.

3. Opinia o dorobku naukowym Habilitantki dołączonym do wniosku

Na dorobek naukowy Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik po uzyskaniu stopnia naukowego doktora dołączony do wniosku składają się monografie autorskie (2) – praca habilitacyjna i książka „podoktorska” (o powodach wyłączenia jej z niniejszej oceny pisałam już w części drugiej recenzji), monografie zbiorowe współredagowane i redagowane przez Habilitantkę (3), wraz z autorskimi i współautorskimi rozdziałami w nich opublikowanymi (4), a także dwanaście artykułów: opublikowanych w recenzowanych pracach zbiorowych (5) oraz w czasopiśmie (7). Zatem do oceny podoktorskiego, naukowego dorobku Autorki zaliczyć należy:

- jedną monografię autorską zatytułowaną *Dialogi międzygeneracyjne. Komunikacja młodzieży z rodzicami*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019, ss. 377, wskazaną jako główne osiągnięcie naukowe, która będzie przedmiotem mojej oceny w osobnym jej fragmencie
- trzy monografie zbiorowych współredagowane i redagowane przez Habilitantkę:
 - Karmolińska-Jagodzik, E., Nowosad, I. (red.) (2013), *Potencjał szkoły w tworzeniu więzi ze środowiskiem*, Wydawnictwo WSH, Leszno, ss. 257.
 - Karmolińska-Jagodzik, E., Nowosad, I., Soroka-Fedorczuk, A. (red.) (2016), *Edukacja w Kulturze. Kultura (w) Edukacji. Studium porównawcze wybranych aspektów funkcjonowania szkolnictwa w Polsce i Słowacji*, Wydawnictwo internetowe e-bookowo.pl, brak miejsca wydania, ss. 266.
 - Karmolińska-Jagodzik, E. (red.) (2016), *Międzypokoleniowe relacje młodzieży z rodzicami. Wybrane konteksty edukacyjne*, Wydawnictwo WSH, Leszno, ss. 252.
- szesnaście artykułów naukowych, w tym dziewięć opublikowanych w recenzowanych pracach zbiorowych oraz siedem w czasopiśmie. Liczba stron poszczególnych tekstów waha się od 5 do 33 (najczęściej są to teksty 16-23 stronicowe).

Z oceny w tym miejscu wyłączam jeden z tekstów opublikowanych w monografii zbiorowej jako prawie tożsamą wersję tekstu anglojęzycznego opublikowanego dwa lata wcześniej w czasopiśmie (szczegóły zamieszczam w dalszej części recenzji). Wyluczam również wykazane

w spisie dorobku i w autoreferacie trzy wstępy do monografii zbiorowych, które nie mają charakteru oryginalnych publikacji naukowych, oraz trzy teksty dołączone do wniosku (w sumie jest ich piętnaście), które nie są oryginalnymi, autorskimi opracowaniami Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik. Jeden z nich jest autorstwa I. Adamczak, A. Sikorskiej i M. Woźnej i stanowi tekst wystąpienia podczas konferencji kół naukowych w Warszawie. Habilitantka nie jest jego Autorką, a deklaruje w dokumentacji opiekę naukową nad jego powstawaniem, zatem odnośnie się do tego tekstu w części oceny dydaktycznych i organizacyjnych osiągnięć Habilitantki. Drugi tekst to recenzja książki prof. E. Zamojskiej przygotowana przez Habilitantkę i nie mająca charakteru polemicznego, natomiast trzeci to recenzja autorstwa prof. T. Wilk, która dotyczy książki współredagowanej przez Habilitantkę wraz z I. Nowosad. W moim przekonaniu te trzy teksty w ogóle nie powinny być dołączone do wniosku Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik jako część Jej dorobku naukowego.

Jak wspomniałam we wstępnej części mojej recenzji, Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik jest zaangażowana w rozwój profesjonalny w (co najmniej) dwóch płaszczyznach: akademickiej teorii i praktyki edukacyjno-terapeutycznej. Jej narracja jest wyraźnie zakorzeniona w dyskursie (psycho)terapeutycznym, ale, co warto podkreślić, nie stanowi to zarzutu. Wręcz przeciwnie, Habilitantka bardzo umiejętnie łączy wiedzę z zakresu psychologii i pedagogiki, co lokuje Jej publikacje wyraźnie na styku tych dwóch dyscyplin. W mojej ocenie to duża zaleta dorobku Autorki.

Podstawowym obszarem zainteresowań badawczych Habilitantki jest juwentologia. Publikacje Autorki wpisują się, w moim przekonaniu, w dorobek pedagogiki społecznej, pedagogiki rodziny i pedagogiki opiekuńczej, i dotyczą dwóch obszarów tematycznych: 1) młodzieży jako przedmiotu i podmiotu badań pedagogicznych, jej funkcjonowania w sferze życia rodzinnego i społecznego, zwłaszcza w odniesieniu do procesów komunikacji młodzieży z rodzicami, a także patologii i zaburzeń tego funkcjonowania, oraz szerzej 2) młodych ludzi jako uczestników procesów edukacyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem edukacji formalnej i funkcjonowania szkoły zarówno jako instytucji, jak i wielopłaszczyznowych relacji.

W publikacjach dotyczących problematyki zagrożeń rozwoju młodzieży, stanowiących niejako kontynuację zainteresowań badawczych z okresu przygotowywania rozprawy doktorskiej, Autorka zwraca uwagę na rolę rodziny jako środowiska wychowawczego oraz przestrzeni budowania relacji wewnątrzrodzinnych w prawidłowym rozwoju tożsamości adolescentów i powstawaniu jego zaburzeń (Dysfunkcjonalność rodziny jako przejaw kryzysu suicydalnego, oraz Sponsoring towarzyski – forma zaspakajania własnych potrzeb czy wołania o pomoc?), przejawiających się w zachowaniach aspołecznych, autoagresywnych i

autodestrukcyjnych. Do takich zaburzeń zalicza Habilitantka wchodzenie młodych kobiet w relacje o charakterze sponsoringu z mężczyznami. Ich źródła widoczne są w również w mechanizmach powstawania innych zachowań patologicznych wśród młodzieży, do których można zaliczyć nadużywanie substancji psychoaktywnych (Uzależnienia od substancji psychoaktywnych – genetyka, mechanizmy, profilaktyka i interwencja). We współautorskim z Mateuszem Marciniakiem artykule Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik szczegółowo analizuje zjawisko uzależnienia młodzieży, poszerzając konteksty powstawania tych zagrożeń rozwoju tożsamości młodych ludzi o środowiska grupy rówieśniczej oraz szkoły.

Problematykę znaczenia rodziny w rozwoju młodzieży Habilitantka porusza zawsze w odniesieniu do współczesnych zmian społecznych i kulturowych oraz w postrzeganiu rodziny. Dla Autorki jest to wrażliwy układ wielopłaszczyznowych relacji, rozgrywający się w określonym czasie i momencie historycznym proces i podmiot zmian oraz miernik różnych zjawisk społeczno-kulturowych. Jednocześnie jednak postrzega Habilitantka zmiany w obrębie współczesnej rodziny wyjątkowo jednostronnie (*Nowoczesne rodzicielstwo – jaka jest jego istota. Czy może stwarzać zagrożenie dla edukacji?*), jedynie w kontekście zagrożeń i negatywnych konsekwencji dla systemu rodzinnego i jej członków. Jej narracja wpisuje się w dyskurs kryzysu rodziny, w którym każde zmiany w jej strukturze postrzegane są w kontekście jej rozpadu czy upadku (w ujęciu instytucji społecznej). Przyczyn tego kryzysu Autorka upatruje, podobnie jak propagatorzy tego dyskursu, w rosnącej autonomii członków rodziny, postępujących procesach laicyzacji, rosnącej roli instytucji i środowisk pozarodzinnych w życiu rodziny, zmniejszaniu się rozmiarów rodziny i jej stabilności, zmniejszeniu się liczby społecznych funkcji rodziny oraz poziomu ich realizowania, narastaniem postaw i wartości indywidualistycznych oraz egalitarnych, negatywnych wobec dzieci i rodziny. Tak postrzegana rodzina jest strukturą trwałą, nastawioną bardziej na realizację potrzeb społecznych niż jej poszczególnych członków. W moim przekonaniu takie ujmowanie rodziny przez Habilitantkę, charakterystyczne dla normatywnej pedagogiki rodziny, pozostaje w sprzeczności z celem Jej głównych dociekań badawczych dotyczących relacji międzygeneracyjnych, których dogłębna analiza możliwa jest jedynie przy przyjęciu perspektywy postrzegania rodziny jako płaszczyzny wielopłaszczyznowych relacji, zmiennych i nietrwałych, poddających się modyfikacjom w zależności od kontekstu i momentu w rozwoju rodziny oraz jej członków.

To właśnie międzygeneracyjnym relacjom poświęca swoją uwagę Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik w redagowanej monografii (*Międzygeneracyjne relacje młodzieży z rodzicami. Wybrane konteksty edukacyjne*) oraz kolejnych tekstach (*Dialogi w przestrzeni międzygeneracyjnej a jakość relacji młodzież – rodzice; Emocje w relacjach między młodzieżą*

a jej rodzicami). Autorka podkreśla w nich, iż jakość relacji międzypokoleniowych jest „istotnym czynnikiem wpływającym zarówno na jakość życia poszczególnych osób w rodzinie, jak i rozwój indywidualny i społeczny młodego pokolenia”. Ujawnia się tu podejście Habilitantki do rozumienia uczestników relacji, konsekwentnie rozwijane w późniejszych Jej pracach, a dotyczące koncepcji dialogowego wychowania, podmiotowości dziecka i współzależności wszystkich uczestników rodzinnych interakcji; interakcji rozgrywających się w określonej przestrzeni, którą z dużą wnikliwością, erudycją i oryginalnie przedstawia Autorka w artykule pt. *Przestrzeń międzygeneracyjna – relacja młodzieży z rodzicami* (2018).

Rolę dialogu w wychowaniu Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik analizuje również bezpośrednio w odniesieniu do procesów komunikacji młodzieży z rodzicami w rodzinie w artykułach pt. *Komunikacja międzypokoleniowa – rozważania wokół różnic kulturowych* (2012) oraz *Rozmowy młodzieży z rodzicami. Narracja z perspektywy młodzieży* (2017), a także w rozprawie habilitacyjnej. Autorka zwraca w nich uwagę na znaczenie kulturowej transgresji pokoleniowej jako ważnego kontekstu komunikacji między rodzicami i dziećmi – proces komunikacji staje się procesem dialogu międzykulturowego. Jednocześnie jego wady są przyczyną zaburzeń funkcjonowania poszczególnych członków systemu rodzinnego. Ciekawe wnioski wyciąga Habilitantka z badań dotyczących rozmów młodzieży z rodzicami, które przeprowadziła wśród gimnazjalistów – młodzi ludzie chcą rozmawiać z rodzicami, pozytywnie oceniają rozmowy z rodzicami, „potrzebują rodziców i ich lubią” (*Rozmowy młodzieży...*, s. 179). To optymistyczne podejście, które należałoby jednak poddać szczegółowej eksploracji np. z wykorzystaniem metod jakościowych, bo deklaracje uzyskane przez Autorkę w toku badań sondażowych, i to w przeważającej mierze od dziewcząt (!), mogą znacząco różnić się od praktyk realizowanych przez rodziny w codzienności. Choć chciałabym dzielić optymizm Habilitantki, to jednak wiele innych wyników badań wskazuje na duże wady współczesnych procesów komunikacyjnych w dobie rozwoju mediów. Moje wątpliwości budzi również sam sposób dojścia do takich wniosków: po pierwsze grupę badawczą stanowiły w 66% dziewczęta, które w procesie socjalizacji nabywają większe kompetencje komunikacyjne niż chłopcy, po drugie – w konstrukcji problemów badawczych i hipotez zawarte są przedzałożenia Autorki o poprawnych procesach komunikacji w rodzinie. Być może to jest niestety źródło owego optymizmu.

Kolejny obszar refleksji obecny w publikacjach Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik dotyczy różnych wymiarów oraz procesu formowania się tożsamości młodego człowieka. Tożsamość jest dla Habilitantki nigdy nie kończącym się, społecznie negocjowanym projektem, który analizuje w odniesieniu do kategorii młodzieży. Interesują Ją dylematy

tożsamościowe, z którymi mierzą się młodzi ludzie w okresie dorastania, ich samoocena i samowiedza jako źródło ich planów życiowych (*Samowiedza, samoocena i standardy osobiste jako determinanta rozwoju jednostki*, 2012), oraz umiejętności odpowiedzialnego działania w obrębie danej/uzyskanej wolności oraz twórczego, autonomicznego podejmowania decyzji, będących ważnym wyznacznikiem podmiotowości jako niezbędnego, zdaniem Autorki, aspektu tożsamości, analizowanych w interpretacyjnym kontekście współczesności i obecnych w niej przemian (*Odpowiedzialność i podmiotowość w procesie edukacyjnym współczesnej młodzieży – implikacje zmian kulturowych*, 2012; *Podmiotowość a tożsamość współczesnego człowieka w przestrzeni rodzinnej. Dyskurs teoretyczny*, 2014). Artykuły, które zaliczyłam do tego obszaru refleksji Habilitantki, wraz z tekstami dotyczącymi sensu życia, stresu i traumatycznych przeżyć (*Odzyskiwanie sensu życia u osób z zespołem stresu pourazowego (PTSD)*, 2013; *Stres i trauma w życiu współczesnej młodzieży a praca nauczyciela*, 2018) stanowią przykład umiejętności wykorzystania przez Autorkę aparatu pojęciowego z zakresu psychologii do analizy problemów swoistych dla pedagogiki.

Duża część dorobku Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik powstała, jak deklaruje w Atoreferacie, w efekcie Jej zaangażowania w prace zespołu, który prowadził badania dotyczące problematyki związanej z edukacją i jej potencjałem w aspekcie relacji ze środowiskiem, z prof. Inettą Nowosad i prof. A. Zandeckim (red. *Potencjał szkoły w tworzeniu więzi ze środowiskiem*, 2013). Szkoła jest w niej postrzegana jako ważne środowisko wychowawcze odpowiedzialne za prawidłowy rozwój młodzieży, miejsce z potencjałem do tworzenia wysokiej jakości edukacji. W rozważania dotyczące możliwości zmian w edukacji formalnej tak, by wykorzystany został potencjał wszystkich uczestników życia szkoły, w tym uczniów, wpisują się również refleksje Habilitantki (*Poczucie tożsamości i własnej wartości uczniów w relacjach interpersonalnych wynikających z roli rodziny i szkoły*). Choć większa część tego tekstu dotycząca tożsamości, obrazu własnej osoby i samowiedzy stanowi powtórzenia, to nowym wątkiem jest analiza tych kategorii w odniesieniu do roli szkoły jako agendy socjalizacyjnej, a także roli nauczycieli i rówieśników szkolnych w kształtowaniu poczucia własnej wartości młodzieży we współpracy z ich środowiskiem rodzinnym.

Edukacji formalnej, szkole jako głównej jej przestrzeni, w tym kulturze szkoły, poświęca Habilitantka uwagę we współredagowanej wraz z Inettą Nowosad oraz Anettą Soroką-Fedorczuk książce pt. *Edukacja w Kulturze. Kultura (w) Edukacji* (2016). Habilitantka we wspólnym z Inettą Nowosad artykule wnikliwie analizuje zmiany we współczesnym systemie edukacji w kontekście przemian polityki oświatowej, w tym kształceniu nauczycieli i filozofii kształcenia w szkole (*Zmiany we współczesnym modelu edukacji – zmianami w*

kulturze szkoły. Raporty z badań a oczekiwania społeczne). To cenny głos Auterek w dyskusji nad rolą współczesnych nauczycieli w życiu szkoły, przemianami ich profesji i przygotowania do roli zawodowej. Żałuję, że nie został on poszerzony o nowe wątki analizy w stosunku do jego pierwotnej wersji opublikowanej wcześniej w języku angielskim (*Contemporary Education – Changes of the System, Research Raports and the Dimensions of Real Social Expectations*, 2014), co mogłoby przyczynić się do stworzenia kolejnego autorskiego tekstu i w ten sposób wzbogacić naukowy dorobek Autorki. Za duży błąd uważam brak przywołania w przypisie wcześniejszej jego wersji. Drugi artykuł, już autorski, zamieszczony w tej książce (*Jakość kontaktu interpersonalnego w relacji międzypokoleniowej uczeń – nauczyciel*) to przykład wysokiej jakości dyskursu akademickiego z zakresu pedagogiki, w którym Habilitantka umiejętnie wykorzystuje wiedzę z zakresu psychologii i komunikacji społecznej do analizy fenomenów z zakresu pedagogiki.

Podsumowując ocenę dorobku naukowego Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik należy zaznaczyć, że wyodrębnienie wyżej wymienionych obszarów ma charakter jedynie porządkujący i umowny, a analizowane w publikacjach przez Habilitantkę treści wzajemnie się przenikają i dopełniają, co wyraźnie określa drogę Jej profesjonalnego rozwoju. Znalazły też one odzwierciedlenie w Jej najnowszej monografii, której ocenę zamieściłam poniżej. Warto zwrócić uwagę na język tekstów Habilitantki, który jest bardzo komunikatywny i dojrzały, a także na sposób konstruowania logiki wywodu – jest ona zawsze niezwykle przejrzysta i spójna. Artykuły autorstwa i współautorstwa Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik dają świadectwo Jej wysokich kompetencji do prowadzenia akademickiego dyskursu. Za walor przedłożonego do oceny dorobku naukowego uznaję także obecność w nim badań realizowanych we współpracy z innymi naukowcami. Ważny jest również fakt, że podejmowane przez Habilitantkę problemy mają niezwykle aktualny charakter, zarówno na tle przemian społeczno-kulturowych jak i tematyki badawczej.

Zgłoszone do oceny teksty uważam za bardzo wartościowe, napisane z dużą erudycją i znawstwem problematyki, które stanowią starannie opracowaną i czytelnie wyłożoną egzemplifikację podejmowanych przez Habilitantkę badań. Dorobek Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik jest spójny tematycznie i interdyscyplinarny; widać w nim konsekwencję w podejmowaniu problemów badawczych i logikę w jego konstruowaniu. W związku z powyższym należą sformułować wniosek, iż dorobek podoktorski Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik dołączony do wniosku **jest wystarczający**, by w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego **ocenić go pozytywnie**.

4. Ocena osiągnięcia naukowego – monografii zatytułowanej „Dialogi międzygeneracyjne. Komunikacja młodzieży z rodzicami” (Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019, ss. 378)

Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik we wniosku złożonym do Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów, zgodnie z wymogami wskazania osiągnięcia wynikającego z artykułu 16 ust. 2 z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.) przedstawiła do oceny monografię zatytułowaną „Dialogi międzygeneracyjne. Komunikacja młodzieży z rodzicami” (Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019, ss. 378). Zawarła w niej Autorka, po pierwsze – teoretyczne podstawy badań własnych (trzy rozdziały); po drugie – ich założenia metodologiczne (jeden rozdział); po trzecie – perspektywę analizy i interpretacji danych empirycznych (jeden rozdział), wraz z refleksjami końcowymi. Przejdę do omówienia i oceny poszczególnych, wyróżnionych przeze mnie elementów rozprawy.

Badania własne: podstawy i konteksty teoretyczne

Pierwsza część rozprawy to rekonstrukcja podstawowych kategorii teoretycznych podjętych przez Habilitantkę badań, przede wszystkim zaś kategorii pokolenia (rozdział pierwszy), komunikacji i dialogu jako kontekstu komunikacji w rodzinie (rozdział drugi) oraz relacji międzygeneracyjnych w odniesieniu do procesów komunikacji w rodzinie (rozdział trzeci). Dokonuje Ona próby przybliżenia pokolenia współczesnej młodzieży, a także analizy międzygeneracyjnych relacji w rodzinie w kontekście procesów komunikacji zachodzących między młodymi ludźmi a ich rodzicami ujmowanych w szeroko rozumianej perspektywie dialogu. Stąd przywoływane są przez Autorkę koncepcje zarówno autorstwa pedagogów, jak i socjologów, psychologów, filozofów oraz antropologów. Habilitantka dokonuje rekonstrukcji różnych koncepcji pokolenia, głównie w ujęciu psychologicznym i socjologicznym, wyodrębniając dziewięć czynników, które Jej zdaniem są istotne w kształtowaniu pojęcia pokolenia (s. 34): tożsamość osobowa, tożsamość społeczna, autoidentyfikacja pokoleniowa młodzieży, tożsamość rozproszona/pomieszana i negatywna, moratorium psychospołeczne, bunt młodzieńczy, perspektywa temporalna i wizja przyszłości, relacje rodzinne, więź rodzinna, i które wyznaczyły kierunek Jej dalszych analiz. Pozwoliły również na dookreślenie grupy badawczej w odniesieniu do jej autoidentyfikacji pokoleniowej, rozumianej jako poszukiwanie własnej tożsamości (s. 37 i nast.). Tożsamość jest dla Autorki złożonym procesem, który oprócz tego, że przebiega w określonym kontekście socio-kulturowym,

związany jest również ze specyficznymi, charakterystycznymi dla poszczególnych jego etapów doświadczeniami, kryzysami i konfliktami.

Habilitantka analizuje także różne teorie komunikacji interpersonalnej w ujęciu głównie teorii psychologicznych i socjologicznych, a także z zakresu mediów i komunikacji społecznej, m.in. G. Millera, P. Watzlawika, A. Awdiejewa i Z. Nęckiego, G.H. Meada, E. Goffmana czy J. Habermasa, zwracając również uwagę – co uważam za cenne dla Jej późniejszych rozważań, na blokady komunikacyjne wyodrębnione przez T. Gordona, które zaburzają proces komunikacji, czasami w ogóle uniemożliwiając porozumienie (s. 88 i nast.). Ze względu na problem badawczy postawiony w rozprawie najbardziej wartościowym fragmentem rozdziału drugiego w moim przekonaniu jest część dotycząca znaczenia dialogu jako formy komunikacji w rodzinie, gdzie dialog odnosi Habilitantka do podmiotowego traktowania człowieka i potrzeby nawiązania pogłębionego kontaktu interpersonalnego oraz równoważności podmiotów interakcji, łącząc go z kategorią wartości jako podstawy procesu wychowania (s. 95). Tu odwołuje się Ona nie tylko do filozofów czy psychologów, ale również do znamienitych pedagogów zajmujących się tą problematyką, m.in. J. Rutkowiak, U. Ostrowskiej, M. Nowaka, A. Cudowskiej, J. Nikitorowicza czy M. Winiarskiego.

Kolejny rozdział poświęca Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik procesom komunikacji w rodzinie w odniesieniu do relacji międzygeneracyjnych. Dokonuje w nim analizy kontekstów dojrzewania rodziców współczesnej młodzieży i przemian współczesnej rodziny (opublikowanych już wcześniej w postaci artykułu, więc moja ocena tego fragmentu znajduje się w części trzeciej recenzji), przedstawia procesy komunikacji w rodzinie w odniesieniu do systemowego podejścia do rodziny, m.in. w ujęciu G. Batesona, V. Satir, które przyjmuje jako wyznaczające Jej myślenie o rodzinie, czy analizy transakcyjnej E. Berne'a. Zwracam tu szczególną uwagę na wartościową część dotyczącą analizy różnych perspektyw rozumienia relacji rodzinnych i ujęcia przekazu pokoleniowego jako istotnego elementu dialogu międzygeneracyjnego oraz międzygeneracyjnych konfliktów. Habilitantka w zakończeniu tego rozdziału (s. 201 i nast.) dookreśla swoje rozumienie oraz istotę dialogu międzygeneracyjnego, w którym za najcenniejsze uważam jego ujęcie aksjologiczne odnoszące się do kategorii równości, wolności, rozumienia i refleksyjności.

Po wskazaniu fragmentów najbardziej wartościowych z punktu widzenia pedagoga i w moim przekonaniu najważniejszych dla pedagogiki, warto dodać, iż ta najobszerniejsza, bo licząca prawie dwieście stron część monografii jest oparta na trafnym doborze literatury, jest spójna i logiczna. Chciałabym podkreślić, że Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik bardzo swobodnie porusza się w obrębie prezentowanych stanowisk, jak i w interdyscyplinarnym

obszarze nauk społecznych. Po przeczytaniu tego fragmentu jestem przekonana o erudycji i wysokich kompetencjach analitycznych Habilitantki. Nie pozostaje Ona jedynie na poziomie rekonstrukcji przywoływanych koncepcji, ale próbuje je systematyzować i ukazywać własne rozumienie analizowanych fenomenów. Należy jednak zauważyć, iż nie udało się Autorce zachować dystansu do omawianych kwestii, zwłaszcza we fragmentach dotyczących analizy współczesnych przemian w obrębie rodzin, które postrzega jednoznacznie w kontekście zagrożeń jej jedności. Przy przyjęciu przez Nią dialogowej koncepcji relacji w rodzinie zaskakujący jest brak w monografii perspektywy „wglądu” w środowisko rodziny, w wiedzę konstruowaną przez uczestników życia rodzinnego w codziennych interakcjach, w ich intersubiektywne doświadczenia, dostępną dzięki rekonstrukcji wyników badań jakościowych, również badań pedagogów, np. tych autorstwa M. Nowak-Dziemianowicz. Zauważam tu pewną niekonsekwencję – Habilitantka chce analizować intymne relacje rodzinne, jednocześnie Jej narrację o przemianach w obrębie rodziny i ujęcie rodziny dominuje perspektywą jej „oglądu” z punktu widzenia niezależnego obserwatora, który np. dostrzega konsekwencje laicyzacji życia i rosnącej liczby rozwodów czy pojawiania się alternatywnych form życia rodzinnego, natomiast ich innego wymiaru, związanego np. z pogłębianiem się jakości relacji rodzinnych, a zwłaszcza małżeńskich, paradoksalnie już nie. Tę ocenę wzmacnia niedostrzegalny w monografii międzynarodowy dyskurs rodziny, zdominowany obecnie przez podejścia konstruktywistyczne i interpretatywne (np. J. F. Gubrium i J. A. Holstein; D. Klein i J. White) w efekcie przełomu antypozytywistycznego w naukach społecznych i humanistycznych oraz „narracyjnego zwrotu w nauce”, również w badaniach dotyczących rodziny. Nie mogę też nie zauważyć błędów, które pojawiły się w tej części pracy, które zapewne wynikają z jakiegoś przecoczenia, ale nie powinny się zdarzyć. Otóż kultura „odnalezionych rówieśników” M. Mead jest kulturą kofiguratywną, a nie konfiguratywną, jak konsekwentnie w kilku miejscach określa Autorka (np. s. 12 lub w artykule przez Nią opublikowanym), G. Beatson, którego przywołuje Habilitantka w tytule podrozdziału 3.2.2 „rodzina jako system według G. Beatson i V. Satir” nie jest onkologiem o tym imieniu i nazwisku, ale G. Batesonem, jak sędzę, – antropologiem i mężczyzną. Podobnie jest z przywołaniem autorów książki „Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe” – choć to już w kolejnym rozdziale. Habilitantka na s. 206 pisze: „według T. Pilcha i T. Baumana (...)”. To nie Zygmunt Bauman, mężczyzna, a Teresa Bauman, gdańska nieżyjąca już pedagog. To uwagi jedynie porządkujące, ale w moim przekonaniu ważne, bo związane z upominaniem się o precyzję, zwłaszcza gdy odwołamy się do walorów dydaktycznych ocenianej książki.

Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik główną osią swoich zainteresowań uczyniła aspekt relacji rodzinnych w zakresie prowadzonych dialogów międzygeneracyjnych między młodzieżą a jej rodzicami (s. 15). Przy konstruowaniu swojego projektu badawczego Habilitantka przyjęła założenie, iż dialog zmierzający do nawiązania i podtrzymania bliskich relacji międzygeneracyjnych jest ważny nie tylko dla funkcjonowania młodzieży w dorosłości w odniesieniu do ich relacji rodzinnych, ale również jako możliwa alternatywa „wobec zmiennych, powierzchownych relacji z rówieśnikami” (s. 16). W moim przekonaniu to niezwykle ważne założenie, w którym podkreśla się możliwość powrotu do większego znaczenia relacji z rodzicami i ich wartości w życiu współczesnej młodzieży, która funkcjonuje dziś w dobie przesunięcia socjalizacyjnego (Z. Melosik) i kultury „odnalezionych rówieśników” (M. Mead). Trafnie został przez Autorkę wytypowany moment rozwojowy badanych do przeprowadzenia takich badań – moment, w którym następuje przejście od relacji zależnościowych i dominującej roli rodziców do relacji bardziej partnerskich „przy jednoczesnym utrzymaniu autorytetu rodziców” (s. 15).

Celem swoich badań czyni Habilitantka poznanie „charakterystyki i uwarunkowań procesów komunikacji między dwiema generacjami: pokoleniem młodych i pokoleniem ich rodziców, prowadzone z perspektywy młodzieży” (s. 206). Zgadzam się z Autorką, iż przy tak sformułowanym celu badań nie było potrzeby weryfikowania owej perspektywy w badaniach rodziców. Przedmiotem badań była „komunikacja między młodzieżą a jej rodzicami, analizowana z perspektywy badanej młodzieży” (s. 204), zaś główny problem badawczy przyjął postać następującego pytania: „jak młodzież postrzega komunikację ze swoimi rodzicami?” (s. 207). Tak ogólnie brzmiący problem został uszczegółowiony pytaniami o kategorie, jakimi opisuje się badana młodzież w kontekście ich autoidentyfikacji pokoleniowej, o treści, formy i reguły procesów komunikacji międzygeneracyjnej, czynniki determinujące te procesy, o ocenę rodziny w obszarach komunikacji, spójności, tożsamości oraz autonomii, o zakłócenia i blokady występujące w komunikacji międzygeneracyjnej oraz o przyczyny konfliktów w relacjach międzygeneracyjnych i sposoby ich rozwiązywania przez badaną młodzież w rozmowach z rodzicami (s. 207-210).

Założone cele i postawione problemy badawcze znalazły odzwierciedlenie w odnoszących się do nich grupach zmiennych i odpowiadających im kategoriom oraz wskaźnikom (s. 211 i nast.), określających empiryczne warunki posługiwania się zmiennymi. Do realizacji założonych celów Habilitantka zastosowała metodę sondażu diagnostycznego i

technikę ankiety audytoryjnej. Narzędziem wykorzystanym do badań był autorski kwestionariusz ankiety, składający się z pytań otwartych i zamkniętych, oraz standaryzowany kwestionariusz KRR autorstwa M. Plopy i P. Połomskiego: „Kwestionariusz Relacji Rodzinnych”, który posłużył do charakterystyki przekonania badanych na temat atmosfery panującej w domu, a stanowiącej ważny kontekst komunikacji w rodzinie. Badania zostały przeprowadzone wśród 572 uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Wielkopolsce, a konkretnie w Poznaniu, Lesznie i Nietązkowie.

O ile same założenia projektu badawczego i jego konstrukcja nie budzą większych wątpliwości, o tyle jego opis rodzi pewne pytania o ogólne założenia ontologiczne i epistemologiczne, które przyjęła Autorka przy realizacji projektu. Z przedstawionego w monografii opisu projektu badawczego można zorientować się, jakie to były założenia, ale ich szczegółowa prezentacja umożliwiłaby Habilitantce w pełni ujawnienie swojej świadomości metodologicznej. Mam też wątpliwości dotyczące celu badania ujawnionego w opisie intencji do podjęcia badań przez Autorkę. Pisze Ona, iż Jej badanie jest „próbą wejścia w świat młodego pokolenia, jego spostrzeżeń, jego doświadczeń, jego interpretacji relacji i tego, co dla niego samego z owych interpretacji wynika” (s. 204). Otóż w moim przekonaniu nie uda się dotrzeć do interpretacji badanej rzeczywistości przy tak skonstruowanym projekcie badawczym i metodzie sondażu diagnostycznego. Choć przyznaję, że być może inaczej z Habilitantką rozumiemy kategorię „interpretacji”. Moim zdaniem takie określenie intencji badawczych było nieuprawnione. Pozostając przy wątkach „jakościowych”: nie znalazłam w opisie badań żadnej informacji o sposobie zastosowanej analizy jakościowej odpowiedzi na pytania otwarte. Autorka deklaruje, że taką analizę przeprowadziła (s. 221), co jakoby pozwoliło Jej na „uchwycenie jawnej i ukrytej treści poglądów badanych wobec analizowanego zjawiska”. Nie znalazłam również głównej hipotezy badawczej. Nicwątliwie, tzw. rozdział metodologiczny jest najslabiej dopracowanym fragmentem opiniowanej monografii, również pod kątem dobranej do analizy literatury z zakresu badań społecznych, w tym pedagogicznych.

Opracowanie rezultatów badań własnych i ich interpretacja

Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik analizuje uzyskane dane w szerokim kontekście zmian kulturowych i społecznych, które dotyczą, jak piszą np. N. Postman, Z. Melosik, B. Śliwerski, czy Z. Kwieciński, coraz bardziej widocznego procesu odseparo(wy)wania pokolenia dzieci od pokolenia rodziców, a co za tym idzie od ich wartości, a więc słabnącej roli najważniejszych agend socjalizacji i utraty wpływu wychowawczego przez rodzinę, szkołę i

kościół na rzecz kultury masowej (mass media, widowiska, reklama, moda) i wpływu niekontrolowanych grup rówieśniczych, co jest określane jako przesunięcie socjalizacyjne (Z. Melosik). Tym bardziej więc przeprowadzone przez Habilitantkę badania i uzyskane przez Nią wyniki nabierają znaczenia i zyskują na aktualności.

Materiał uzyskany w toku badań został zaprezentowany w jednym rozdziale rozprawy, liczącym 125 stron, a także w części poświęconej refleksjom końcowym, w którym zawarto wnioski z badań i pewne wskazówki postępowania edukacyjnego w kierunku kształtowania kompetencji wychowawczych rodziców. Struktura empirycznej części monografii jest spójna, zgodna z logiką wyводу przyjętą w rozdziale poświęconemu metodologicznym założeniom badań własnych i przejrzysta. Swoją narrację Habilitantka buduje w sposób czytelny i kompetentny, w odniesieniu do postawionych pytań badawczych i założeń, z których zostały wyprowadzone. Niewątpliwe walory tego fragmentu rozprawy to ukazanie w analizach wszystkich wcześniej opisanych kontekstów i obszarów problemowych, wielowątkowy sposób konstruowania podstawowej dla pracy kategorii jaką jest dialog międzygeneracyjny młodzieży z rodzicami, a także ukazanie niejednoznacznego, wielowymiarowego obrazu badanej młodzieży.

Autorka po określeniu cech społeczno-demograficznych badanej młodzieży dokonuje jej autoidentyfikacji pokoleniowej, wyodrębnia determinanty procesów komunikacji między młodzieżą a jej rodzicami, określa zakłócenia i blokady komunikacji w dialogach międzygeneracyjnych oraz przyczyny konfliktów między młodzieżą a jej rodzicami i sposoby ich rozwiązywania; dla lepszego poznania kontekstu analizowanych dialogów międzygeneracyjnych, charakteryzuje oceny relacji rodzinnych przez respondentów w obszarach komunikacji, spójności, tożsamości i autonomii (*Kwestionariusz Relacji...*).

Warto zwrócić uwagę, iż Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik na podstawie swoich badań nie stwierdza „wyraźnej tendencji (...) do ujawniania się konfliktu międzygeneracyjnego” (s. 349). Jej respondenci chcą i lubią rozmawiać z rodzicami, uznają ich za ważne osoby w swoim życiu, są pozytywnie do nich nastawieni, wiedzą, że mogą zawsze na nich liczyć w zakresie uzyskania wsparcia, mają poczucie, że w ich rodzinach szanuje się odmienne poglądy, konflikty rozwiązują za pomocą rozmowy jako najlepszego sposobu niwelowania napięć, a mimo pojawiających się niekiedy blokad komunikacyjnych w dialogach z rodzicami, skłonni są uznać, że ich wzajemne relacje zmierzają ku porozumieniu. To bardzo optymistyczne wnioski, które poddają pod wątpliwość znaczenie współczesnych zagrożeń rozwoju młodzieży związanych z rozwojem cywilizacji i globalną kulturą cyfrową. Przypuszczam, że wnioski mogłyby być inne przy podjęciu próby przeanalizowania

rzeczywistych praktyk komunikacyjnych w badanych rodzinach, a nie jedynie deklaracji jej młodych członków. Tymczasem okazuje się, że rodzina wciąż wydaje się być tym środowiskiem, które daje poczucie bezpieczeństwa rozwojowego oraz może i stanowi alternatywę dla rosnącego dziś w procesach socjalizacji znaczenia grupy rówieśniczej czy mediów.

Obraz pokolenia badanej przez Habilitantkę młodzieży również rysuje się dość optymistycznie. To indywidualiści, zadowoleni z siebie, z poczuciem sukcesu i niezależności, patrzący w przyszłość z optymizmem i wiarą w możliwość wykorzystania własnego potencjału, żyjący w nieco inny sposób niż ich rodzice, ale identyfikujący się z członkami swojej rodziny. Nie jest to obraz młodzieży, który wyłania się z innych badań, np. tych, do których odwołują się autorzy i autorki Raportu „Młodzi 2011” (takich odwołań Habilitantka zresztą nie czyni). Choć respondenci nie zetknęli się jeszcze z mechanizmami rynku pracy, więc być może ich deklaracje będą inne, gdyby te badania powtórzyć za kilka lat.

W podsumowaniu Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik wyodrębnia trzy typy dialogów międzygeneracyjnych, które odzwierciedlają trzy style ich prowadzenia stosowane przez respondentów w procesie komunikacji z rodzicami (s. 351 i nast.): pozytywny (wartościowy), pozorny i negatywny, szczegółowo je charakteryzując w odniesieniu do poszczególnych problemów badawczych. W tym miejscu uzupełnia Habilitantka nieco jednostronny obraz dialogu w procesach komunikacji międzygeneracyjnej badanych, który uogólniła w swoich wnioskach, tworząc z niego wzorzec pozytywny, o obrazy bardziej różnorodne, ilustrujące przestrzenie niejednoznaczne, czasami pełne blokad rozwojowych stanowiących zagrożenie kształtowania prawidłowej tożsamości młodzieży i ich rodzinnych relacji. Ta typologia, wraz z wnioskami z badań stanowi cenne źródło wiedzy o międzygeneracyjnych relacjach we współczesnych rodzinach, o kondycji młodzieży w okresie dorastania, o tym, w jaki sposób kształtowana jest tożsamość młodego pokolenia w płynnej rzeczywistości i kulturze permanentnej zmiany, w jaki sposób się zmienia i jakie znaczenie w tych zmianach ma kontekst rodzinny, wyrażający się między innymi w procesach komunikacji oraz szerzej – w międzygeneracyjnych dialogach.

5. Opinia odnośnie do kryteriów oceny w zakresie dorobku dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzującego wiedzę oraz współpracy międzynarodowej Habilitantki (na podstawie §5 ust. 1-14 rozporządzenia)

Do osiągnięć Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik w poniżej wyróżnionych zakresach działalności należą:

- a) Uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych:

Jak wcześniej wspomniałam, Habilitantka deklaruje, iż brała udział w realizacji projektów finansowanych przez Fundusze Norweskie pod kierownictwem prof. J. Pyżalskiego oraz dwóch finansowanych przez odpowiednik naszego MEN w Czechach (G3, G5, G7). Przygotowanie wystąpienia do debaty w Brukseli wcześniej było już wykazane w spisie dorobku przez Habilitantkę jako ekspertyza. W moim przekonaniu, mimo deklarowania przez Habilitantkę realizacji sześciu projektów w tym kryterium, jako „inne” można uwzględnić jedynie 1 projekt nt. *Kurs Intensywny IP, Erasmus plus Polska*, realizowany przez zespół uczelni z Polski (UZ, UAM), Czech (Hradec Kralowa), Niemiec (Lipsk) i Austrii (Pedagogike hoh Steiermark w Graz), którego koordynatorkami były prof. I. Nowosad z UZ i Habilitantka, a których rolą było opracowanie założeń tego projektu i zadań poszczególnych partnerów.

- b) Udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych konferencji:

Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik wskazuje na swój udział w 8 międzynarodowych oraz 20 ogólnopolskich konferencjach naukowych, a także 3 o charakterze dydaktycznym i popularyzatorskim. Dodatkowo była Ona członkiem komitetów organizacyjnych 5 konferencji, w tym jak deklaruje, dwóch o zasięgu międzynarodowym, odbywających się w Zakopanem i Lesznie. Nie uwzględniam udziału w komitecie organizacyjnym konferencji, przy opisie której nie tylko nie podano organizatora, ale nawet nazwy konferencji (!) (Załącznik 3, s. 21).

- c) Otrzymane nagrody i wyróżnienia:

Jak wspominałam wcześniej, nagrody sprawozdane przez Habilitantkę błędnie w kryterium II H (dotyczącym międzynarodowych i ogólnopolskich nagród naukowych) należy uwzględnić w tym miejscu. Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik deklaruje, iż w okresie po otrzymaniu stopnia naukowego doktora otrzymała 3 nagrody Rektora: dwie Rektora Wyższej Szkoły Humanistycznej im. Króla Stanisława Leszczyńskiego w Lesznie za osiągnięcia naukowe (brak daty uzyskania wyróżnienia) i dydaktyczne (2017), oraz jedną, zespołową Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (2011) za działalność naukową.

- d) Udział w konsorcjach i sieciach badawczych:

Deklarowany przez Habilitantkę projekt w tym kryterium ma w moim przekonaniu charakter dydaktyczny, bo dotyczy współpracy badawczej ze studentami pod Jej kierunkiem, zatem uwzględnię go w dalszej części recenzji. Poza jednym projektem kierowanym przez prof. J. Pyżalskiego, udział Habilitantki w projektach wymienionych w pkt. II G oraz III A nie spełnia, w mojej ocenie, niniejszego kryterium.

- e) Kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami:

Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik deklaruje kierowanie dwoma projektami realizowanymi we współpracy z otoczeniem społecznym: pierwszy z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Lipnie w ramach projektu *Partner – system wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym* (2008–2010) oraz drugi – z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Lesznie w ramach współpracy nt. *Wsparcie ucznia i nauczyciela w trudnych sytuacjach edukacyjnych* (2014-2015), w której była przez dziesięć lat zatrudniona.

- f) Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism:

Habilitantka wskazuje, iż była lub jest członkinią 3 komitetów redakcyjnych czasopism wydawanych przez Uczelnię, w których jest zatrudniona: dwóch publikowanych przez WSH w Lesznie – „Pampaedia” (2004–2010) oraz „Dialogi o kulturze i edukacji” (2012–2013), a także czasopisma wydawanego przez WSE UAM w Poznaniu pt. „Kultura, Społeczeństwo, Edukacja”.

- g) Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych:

Jak wynika z uzupełnionej dokumentacji, Habilitantka jest członkinią następujących organizacji i towarzystw:

1. Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego,
2. Polskiego Towarzystwa Pedagogiki Porównawczej,
3. Wielkopolskiego Towarzystwa Terapii Systemowej,
4. Polskiego Stowarzyszenia TRF.

Brak informacji zarówno o datach przystąpienia do tych towarzystw, jak i o jakiegokolwiek działalności międzynarodowej w tym zakresie.

- h) Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki:

Osiągnięcia Habilitantki w tym zakresie obejmują prowadzenie zajęć dydaktycznych i seminariów na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych I i II stopnia, a także na studiach podyplomowych, głównie z przedmiotów z zakresu psychologii i terapii, rzadziej pedagogiki. Jest wysoce uznanym dydaktykiem – zajęła I miejsce w konkursie organizowanym przez studentów na „Najlepszego wykładowcę roku” (2010); otrzymała również tytuł „Najlepszego Dydaktyka WSE UAM w Poznaniu w roku akademickim 2017/2018”, przyznawany przez Radę Samorządu Studentów (2018), a także nagrodę rektora za osiągnięcia dydaktyczne (uzyskanie najwyższych wyników w ankietach ewaluacyjnych w latach 2010-2017), o czym

już wspominałam. Jak deklaruje, jest Ona również Autorką programu szkolenia rad pedagogicznych, zajęć z zakresu stresu w pracy pedagogów z młodzieżą oraz psychopedagogicznych i edukacyjnych uwarunkowań pracy z młodzieżą zagrożoną marginalizacją; odpowiada także za dostosowanie programu studiów na kierunku pedagogika I stopnia do tzw. Ustawy 2.0 (nie wiadomo jednak w której uczelni). Warto podkreślić, że Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik bierze także bardzo czynny udział w działaniach o charakterze popularyzacji nauki, m.in. wygłaszając wykłady dla słuchaczy Uniwersytetów III Wieku, regularnie występując w mediach w roli ekspertki, prowadząc zajęcia dla młodzieży o sposobach radzenia sobie ze stresem, a także szkoleń i mediacji dla wolontariuszy Centrum Aktywności Twórczej.

i) Opieka naukowa nad studentami:

Habilitantka deklaruje, że w okresie oceny wypromowała 17 prac licencjackich w UAM, oraz 97 prac magisterskich i 24 prace dyplomowe w WSH. Warto wspomnieć, że Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik była również Opiekunką koła naukowego „W kręgu iluzji”, które skupiało studentów zainteresowanych tematem dewiacji, marginalizacji i zaburzeń rozwoju młodzieży, a także Koordynatorką projektu pt. „Jakość życia studentów, którzy w okresie adolescencji zażywali środki psychoaktywne”, którego efektem jest artykuł naukowy przygotowany, jak deklaruje Habilitantka, pod Jej opieką: Adameczak, I., Sikorska, A., Woźna, M. (2010), *W kręgu iluzji. Jakość życia młodych dorosłych, którzy w okresie adolescencji zażywali środki psychoaktywne*. W: L. Pytka, B. M. Nowak (red.), *Problemy współczesnej resocjalizacji*, Pedagogium, Warszawa.

j) Opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego z podaniem tytułów rozpraw doktorskich:

Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik była promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim pani mgr Lucyny Strychalskiej-Myszki, która przygotowała rozprawę pt. *Orientacje zawodowe młodzieży z Zespołu Szkół Zawodowych*. Promotorką pracy była prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska. Obrona rozprawy odbyła się 26.04.2016 r. na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

k) Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich:

Habilitantka deklaruje, iż odbyła 3 niespełna tygodniowe staże w Matej Bel University w Bańskiej Bystrzycy (5–11.05.2014), w University of Hradec Kralove (12–17.03.2018) i w Universidad de Córdoba (20–24.05.2019). Z uzupełnionej dokumentacji wynika, iż były to wyjazdy dydaktyczne zrealizowane w ramach programu Erasmus.

l) Wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy

publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców:

Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik deklaruje, iż przygotowała sześć ekspertyz odpowiadających założeniom niniejszego kryterium. Jednakże w mojej ocenie to kryterium spełnia tylko 1 ekspertyza wskazana przez habilitantkę, wykonana na zamówienie PCPR Leszno w ramach projektu nr 2Z/US/2017/EFS, która dotyczyła określenia sposobów radzenia sobie ze stresem wśród dzieci i młodzieży z rodzin zastępczych. W pozostałych przypadkach nie określono podmiotów zamawiających owe ekspertyzy, a określono jedynie ich problematykę czy zadania, np. „przygotowanie ekspertyzy ewaluacyjnej projektu” (Załącznik nr 3, s. 23), „opracowanie wyników ankiet ewaluacyjnych w ramach projektu” (Ibidem), „wykonanie ekspertyzy (...) w ramach II Forum młodzieży SEP w Szczecinie” (Ibidem, s. 24). Uszczegółowienie przez Habilitantkę w późniejszym terminie tych informacji utwierdza mnie w przekonaniu, że pozostałe opracowania, w moim odczytaniu, nie spełniają tego kryterium.

m) Udział w zespołach eksperckich i konkursowych:

Habilitantka deklaruje pracę w trzech takich zespołach: komisji rekrutacyjnej, Zespole Wydziału Studiów Edukacyjnych ds. habilitacji w roli protokolantki i Zespole Pedagogiki Młodzieży KNP PAN. Pierwsze dwa zespoły (lub pełniona w nich rola) nie spełniają wymogów zawartych w niniejszym kryterium. Można więc zaliczyć jego wypełnienie w 1 przypadku.

n) Recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych:

Brak informacji w tym zakresie.

o) Recenzowanie publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych:

Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik recenzowała 1 numer czasopisma *International Forum for Education* (nr 11, 2018), wydawanego w Toruniu przez Wydawnictwo Adam Marszałek. Redaktorami tego numeru byli M. Farnicka, N. Serrano Diaz oraz I. Nowosad.

p) Inne osiągnięcia, nie wymienione w pkt. IIIA – IIIO:

Habilitantka przedstawia wiele dodatkowych osiągnięć, głównie o charakterze dydaktycznym, szkoleniowym i organizacyjnym. Większość z nich przyporządkowałam już do wcześniejszych kryteriów lub odniosłam się do nich w innych miejscach recenzji: podnoszenie kwalifikacji zawodowych, prowadzone zajęcia, opracowane programy kształcenia, popularyzacja wiedzy, współpraca ze środowiskiem lokalnym. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na działalność organizacyjną Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik, realizowaną w obu miejscach pracy. W WSH w Lesznie pełniła funkcje członkini Uczelnianego Zespołu ds. Organizacji Badań Naukowych, Wydawnictw i Współpracy Międzynarodowej, Wydziałowej Komisji Oceniającej, Rady Wydawniczej, oraz funkcje pełnomocniczki Rektora ds. współpracy

międzynarodowej, koordynatorki programu Erasmus plus, rzeczniczka dyscyplinarnego ds. nauczycieli akademickich, p.o. dyrektora Wydawnictwa WSH i przewodniczącej Rady Bibliotecznej, natomiast w UAM pełni funkcję członkini zespołu ds. interwencji kryzysowej Wydziału Studiów Edukacyjnych. Habilitantka deklaruje również, iż brała udział w 15 kursach i szkoleniach, realizując wykłady i warsztaty wśród nauczycieli czy młodzieży m.in. w ramach Programu Operacyjnego Kapitału Ludzkiego.

Podsumowując, niewątpliwie mocną stroną recenzowanego dorobku w omawianych zakresach jest jego wszechstronność. Habilitantka bierze udział w konferencjach, również w ich organizacji, realizuje zadania badawcze dla lokalnego środowiska, jest członkinią kilku towarzystw naukowych, recenzowała jeden numer czasopisma, ma doświadczenie w opiece naukowej nad doktorantką. W mojej ocenie Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik jawi się jednak przede wszystkim jako zaangażowany nauczyciel akademicki, doskonały, wielostronny dydaktyk, oddany studentom i działający na rzecz ich rozwoju; uznany, doceniony i nagradzany (przez władze i studentów). Na podkreślenie zasługuje fakt wysokiego zaangażowania Habilitantki w opiekę naukową nad studentami, których zachęca do działań badawczych, powiązanych z Jej zainteresowaniami badawczymi – w ten sposób studenci mają możliwość obcowania z nauką żywą, ciekawą i aktualną, zwłaszcza w kontekście szybko zmieniającej się rzeczywistości. Liczba prowadzonych przedmiotów przez Habilitantkę w okresie oceny jest imponująca. Podobnie jak liczba inicjatyw mających na celu popularyzację nauki, w które się włącza. Tu uwidacznia się wspomniana na początku mojej recenzji podwójna płaszczyzna doświadczeń Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik jako teoretyka i praktyka, psychologa i pedagoga. Nie mam wątpliwości, że w lokalnym środowisku jest uznaną ekspertką i szkoleniowcem z zakresu funkcjonowania rozwoju młodzieży (i ich zaburzeń), funkcjonowania szkoły, jej podmiotów i szerzej edukacji, relacji międzygeneracyjnych; jest także zaangażowanym w działania organizacyjne Pracownikiem, który włącza się w realizację zadań usprawniających funkcjonowanie macierzystych jednostek.

Zwracam uwagę, że Pani Doktor w najbardziej intensywnych okresach swojej kariery zawodowej pracowała w trzech miejscach (dwóch uczelniach i poradni psychologiczno-pedagogicznej), będąc nauczycielem akademickim i aktywnym psychologiem, doskonalącym swój warsztat terapeutyczny (wiele godzin superwizji), dodatkowo szkolącym jeszcze rady pedagogiczne i młodzież. Zdaję sobie sprawę, że podejmując się tak wielu zadań, niezwykle trudno jest Habilitantce pogłębiać jeszcze zaangażowanie badawcze i poszerzać swoją współpracę o nowe wątki i środowiska – cechą charakterystyczną ocenianego dorobku w powyższych zakresach jest bowiem pewna lokalność i przywiązanie do znanych oraz dobrze

rozpoznanych środowisk; jest nią również niewątpliwie dominacja, na co już wskazywałam, dorobku dydaktycznego (również krótkie staże mają charakter dydaktyczny, o czym wspomina Habilitantka w autoreferacie na s. 39, realizowane w ramach programu Erasmus) i popularyzującego wiedzę nad dorobkiem organizacyjnym i współpracy międzynarodowej - działania organizacyjne w przestrzeni rozwoju nauki są w nim jedynie zaznaczone. Z kolei umiędzynarodowienie, dotyczące nie tylko aktywności publikacyjnej czy badawczej, ale związane również z uczestnictwem w międzynarodowych towarzystwach i organizacjach naukowych, a także w międzynarodowych gremiach eksperckich, to w moim przekonaniu najsłabszy element dorobku Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik w omawianych przez mnie w niniejszym fragmencie recenzji zakresach. Jednocześnie doceniam jego wszechstronność i jako taki przyjmuję za podstawę **do jego pozytywnej** w tym miejscu **oceny**.

6. Końcowa ocena i konkluzja

W końcowej ocenie stwierdzam, iż Pani dr Ewa Karmolińska-Jagodzik konsekwentnie rozwija swoje zainteresowania badawcze. Jej dorobek naukowy jest spójny merytorycznie i poprawny logicznie, a aktywność dydaktyczno-organizacyjna i popularyzatorska spełniają ustawowe oczekiwania wobec kandydatów do stopnia doktora habilitowanego.

Odnosząc się do wniosków, które formułuje Habilitantka na podstawie dokonanych analiz, należy stwierdzić, iż nie mają one rewolucyjnego charakteru i wpisują się we wnioski wcześniej uzyskiwane w innych badaniach z obszaru juwentologii, pedagogiki czy psychologii; jednocześnie jednak ich empirycznie zweryfikowane podstawy dają możliwość sformułowania tezy o znaczącym ich wkładzie w rozwój wiedzy o podjętym przez Nią problemie. Podstawowe osiągnięcie naukowe, wskazane przez Habilitantkę we wniosku do Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów - monografia zatytułowana „Dialogi międzygeneracyjne. Komunikacja młodzieży z rodzicami” (Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019, ss. 378) stanowi w moim przekonaniu potrzebny i wartościowy wkład w obszar pedagogiki, a także w aktualne refleksje oraz badania nad rodzinnymi relacjami młodzieży prowadzone na polu innych dyscyplin nauk społecznych.

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej opinie i oceny osiągnięcia naukowego oraz aktywności dydaktyczno-organizacyjnej i popularyzatorskiej, z uwzględnieniem sformułowanych przeze mnie uwag krytycznych, biorąc także pod uwagę sposób rozwiązywania problemów: zarówno empirycznych jak i teoretycznych, ich aktualny charakter, jak i ich znaczenie dla pedagogiki i innych dyscyplin z obszaru nauk społecznych, dla których

zagadnienia kontekstów kształtowania tożsamości rodzinnej młodzieży w rodzinie są istotne, **pozytywnie oceniam** jakość przedłożonego dorobku. W **ostatecznej konkluzji** stwierdzam, iż dorobek Pani dr Ewy Karmolińskiej-Jagodzik **stanowi wkład w rozwój pedagogiki** i wnioskuję o procedowanie przez Komisję Habilitacyjną wniosku do Rady Naukowej Dyscypliny Pedagogika przy Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu o nadanie Pani dr Ewie Karmolińskiej-Jagodzik stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Jana Ostrowska-Kamińska